

ПРАВО

УДК 364.6-051:355.1(042.3)

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.56.41-45>

Олександр ДЖУС, канд. політ. наук

ORCID ID: 0000-0003-4572-6860

e-mail: aldzhus@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Андрій БЕСПАЛЬКО, д-р філософії (психол.)

ORCID ID: 0000-0002-7941-9909

e-mail: m1halu4@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Дар'я КРАВЕЦЬ, викладач

ORCID ID: 0000-0002-1980-3431

e-mail: daria_2211@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

**СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ
В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Вступ. Розглянуто питання соціального супроводу військовослужбовців і членів їхніх сімей в умовах дії правового режиму воєнного стану. Проаналізовано підходи різних науковців до визначення поняття "соціальний супровід"; здійснено обговорення основних підходів до визначення проблем і потреб особового складу; у контексті правового режиму воєнного стану визначено основні види соціальних послуг, що можуть надаватися військовослужбовцям та членам їхніх сімей. Теоретичний аналіз наукових джерел з питання соціального супроводу військовослужбовців і членів їхніх сімей в умовах правового режиму воєнного стану дозволяє стверджувати, що він (соціальний супровід) спрямований на різні категорії персоналу і призначений мінімізувати й стабілізувати широкий спектр дестабілізуючих внутрішніх та зовнішніх чинників. Довготривалий процес соціального супроводу спрямований на керівництво і реалізацію різноманітних соціальних програм та проєктів, які сприяють добробуту і соціальному благополуччю військовослужбовців та їхніх утриманців під час мирного часу та в умовах війни. Соціальний супровід у загальній системі морально-психологічного забезпечення ЗСУ є невід'ємним елементом загальної ієрархічної структури із чітко виокремленою метою та завданнями, спрямованими на формування соціальної стабільності у військових частинах (підрозділах).

Методи. Аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація наукових джерел щодо проблеми дослідження з метою теоретичного аналізу поняття "соціальний супровід".

Результати. За результатами теоретичного аналізу наукових джерел із запропонованої проблеми дослідження визначено сутність і зміст поняття "соціальний супровід", виокремлено структуру та основні завдання. Встановлено, що основні завдання соціального супроводу в ЗСУ реалізуються шляхом надання послуг із соціальної адаптації та реадaptaції, соціальної підтримки, моніторингу соціальних процесів у військовій частині (підрозділі).

Висновки. Організація та здійснення соціального супроводу насамперед передбачає визначення індивідуальних проблем і потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей. Соціальна робота в ЗСУ має інтегративний характер, де визначна роль належить командирам усіх рівнів та соціальним працівникам. Основні цілі системи соціального супроводу в ЗСУ полягають у тому, щоб забезпечити соціальну стабільність, знизити рівень соціальної напруги, мінімізувати вплив деструктивних чинників на рівень соціального благополуччя військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Ключові слова: соціальний супровід, соціальний захист, соціальні послуги, військовослужбовці та члени їхніх сімей, воєнний стан.

Вступ

Соціальний захист військовослужбовців і членів їхніх сімей відображає цілісність, структурованість та збалансованість Збройних сил країни. Соціальна робота у військовому середовищі є спеціалізованою діяльністю, що передбачає наявність в усіх посадових осіб передових знань і практичних навичок у сфері надання соціальних послуг. Соціальний супровід військовослужбовців і членів їхніх сімей є тривалим процесом, який спрямований на керівництво і впровадження широкого спектра соціальних програм та проєктів щодо збереження добробуту і соціального благополуччя військовослужбовців та їхніх утриманців під час мирного часу та в умовах війни. Соціальний супровід у загальній системі морально-психологічного забезпечення ЗСУ є невід'ємним елементом загальної ієрархічної структури із чітко виокремленою метою і завданнями, що спрямовані на формування соціальної стабільності у військових частинах (підрозділах).

Зазначена діяльність набуває особливої актуальності в умовах війни, де військовослужбовці стикаються з

безліччю проблем зі здоров'ям, ментальним самопочуттям і соціальними проблемами, спричиненими стресовими факторами війни та викликами реінтеграції до цивільного життя. Варті уваги виклики та проблеми, з якими стикаються члени сімей. За результатами емпіричних досліджень встановлено, що перед відправленням на завдання в зону бойових дій негативно впливають на рівень суб'єктивного благополуччя членів сімей військовослужбовців такі фактори, як: страх за життя та здоров'я, емоційно-поведінкові прояви найближчого оточення військовослужбовця, вирішення побутових проблем; під час перебування військовослужбовця в зоні бойових дій – цілодобовий страх за життя, підвищена тривожність, постійна втома, що переростає в деструктивні бажання та рішення; після повернення військовослужбовця із зони бойових дій – напружені стосунки між членами сім'ї, незвична та нехарактерна поведінка; низький рівень комунікації та взаємодії, підвищений рівень агресивності, відсутність бажання розуміти соціальні процеси, що відбуваються поза межами зони бойових дій; порушення /

відсутність інтересу до інтиму, обмаль часу для вирішення соціально-побутових проблем, що накопичилися за період відсутності військовослужбовця (Дідик, 2018).

Як сказав генерал армії США В. Шерман "...Людина має дві найвищі вірності, своїй країні і своїй сім'ї... поки їхні сім'ї в безпеці, вони захищатимуть свою країну, вірячи, що своєю жертвою вони також захищають свої сім'ї" (Fellman, 1995). Звідси випливає, що жодні оборонні дії не будуть ефективними, якщо командири не помічають або надають низького пріоритету соціальним потребам і запитам своїх підлеглих. За таких умов командири, офіцери соціального супроводу, соціальні працівники зобов'язані допомагати військовій громаді, розвиваючи, координуючи надання послуг, які сприяють самозабезпеченню, стійкості та стабільності як під час миру, так і особливо під час війни. Усвідомлюючи необхідність надання цієї важливої послуги, наказом Верховного Головнокомандувача від 06.09.2022 р. визначено завдання про впровадження оновленої системи соціальної підтримки, що передбачає надання соціальних послуг військовослужбовцям та членам їхніх сімей (соціальна адаптація та реадаптація, інформування та консультування військовослужбовців та членів їхніх сімей, представництво інтересів та інше) у поєднанні з належним матеріальним забезпеченням (Герасименко та ін., 2023, 130 с.).

Огляд літератури. В умовах тривалого часу ведення бойових дій на території України питання соціальної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей набувають все більшої зацікавленості та актуальності. Окремі аспекти зазначеного питання досліджували вітчизняні і зарубіжні науковці, фахівці-практики. Питанням соціального супроводу вразливих верств населення присвячені роботи Н. Комарова та ін.; соціальному супроводу військовослужбовців та членів їхніх сімей — О. Бойко, В. Клочков, І. Горбенко, Я. Калініченко, Н. Дідик, К. Віцукаєва, Е. Runesu, L. Jennifer, W. Howard та інші. Соціальну роботу як науку досліджували Т. Семигіна, М. Лукашевич, Д. Дастін та інші.

Щодо терміну "соціальний супровід" слід зазначити, що на сьогодні він частовживаний. К. Віцукаєва розглядає соціальний супровід як довготривалий соціальний процес із реалізації індивідуальної соціальної допомоги та підтримки вразливих груп населення з метою подолання складних життєвих обставин та труднощів, збереження і підвищення соціального статусу клієнта шляхом активізації його внутрішніх та зовнішніх ресурсів (Віцукаєва, 2017). За визначення І. Зверєвої, О. Безпалько, соціальний супровід — це різновид соціальної роботи, що передбачає надання соціальних послуг, спрямованої соціальної допомоги для забезпечення оптимальних умов функціонування родини (Безпалько, 2010). У військовій спеціалізованій літературі визначено, що соціальний супровід військовослужбовців та членів їхніх сімей — це вид соціальної роботи, що передбачає надання комплексу соціальних послуг військовослужбовцям та членам їхніх сімей, родинам загиблих, зниклих безвісті та полонених відповідно до їхніх індивідуальних потреб з метою подолання чи мінімізації негативного впливу складних життєвих обставин, у яких вони перебувають (Герасименко та ін., 2023, 130 с.). Організація та здійснення соціального супроводу в такому розумінні насамперед передбачає визначення індивідуальних проблем і потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Мета дослідження проаналізувати чинну системи соціального супроводу військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Методи

У процесі дослідження застосовано такі методи, як: метод аналізу, узагальнення, порівняння; метод систематизації наукових джерел щодо проблеми дослідження з метою теоретичного аналізу поняття "соціальний супровід".

Результати

Війна — це соціальна розруха, значні матеріальні збитки та найстрашніше — людські жертви. У таких умовах рівень соціального напруження в суспільстві зростає багатократно, і насамперед це стосується безпосередніх учасників — військовослужбовців та членів їхніх родин. У цьому аспекті постає необхідність нового підходу до вдосконалення існуючих та розробки нових форм і методів соціальної роботи з такою категорією осіб. З метою вивчення питань забезпечення прав, пільг і соціальних гарантій, виявлення основних проблемних питань соціального характеру у військах (силах) та їхнього впливу на морально-психологічний стан особового складу Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України в 2023 р. проведено військово-соціологічне дослідження. Результати проведеного дослідження представлено на рис. 1 у вигляді діаграми.

За результатами дослідження Головнокомандувачем Збройних сил України було прийнято важливе рішення: формування нової системи соціального супроводу військовослужбовців та членів їхніх сімей та організація підготовки фахівців відповідного напрямку. Зокрема, 01 лютого 2023 р. було створено управління соціального супроводу (Головне управління морально-психологічного забезпечення), групи соціального супроводу (органи військового управління), мобільні групи соціального супроводу (центри морально-психологічного забезпечення) та окремі посади у військових частинах (Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка розпочав підготовку відповідних фахівців). Основним призначенням новостворених структурних підрозділів є: забезпечення соціальної стабільності у військових підрозділах та надання військовослужбовцям і членам їхніх родин повного спектра соціальних послуг, що передбачені законодавством України. Визначені напрями професійної діяльності реалізуються шляхом виконання таких завдань:

- соціальна адаптація військовослужбовців;
- моніторинг соціальних процесів у військових частинах (підрозділах);
- соціальна підтримка військовослужбовців та членів їхніх сімей;
- соціальна реадаптація військовослужбовців та ветеранів.

Послуга соціальної адаптації спрямована на усунення / зниження впливу обмежень військової служби, недопущення розвитку у військовослужбовців деструктивних проявів у соціальній сфері в період адаптації до умов проходження військової служби. Зазначене досягається за рахунок сприяння адаптації військовослужбовців до умов служби в підрозділі, проведення консультувань з порядку реалізації прав та гарантій, постановки на житлову чергу, інформування про соціальні можливості гарнізону, надання допомоги в оформленні необхідних документів тощо.

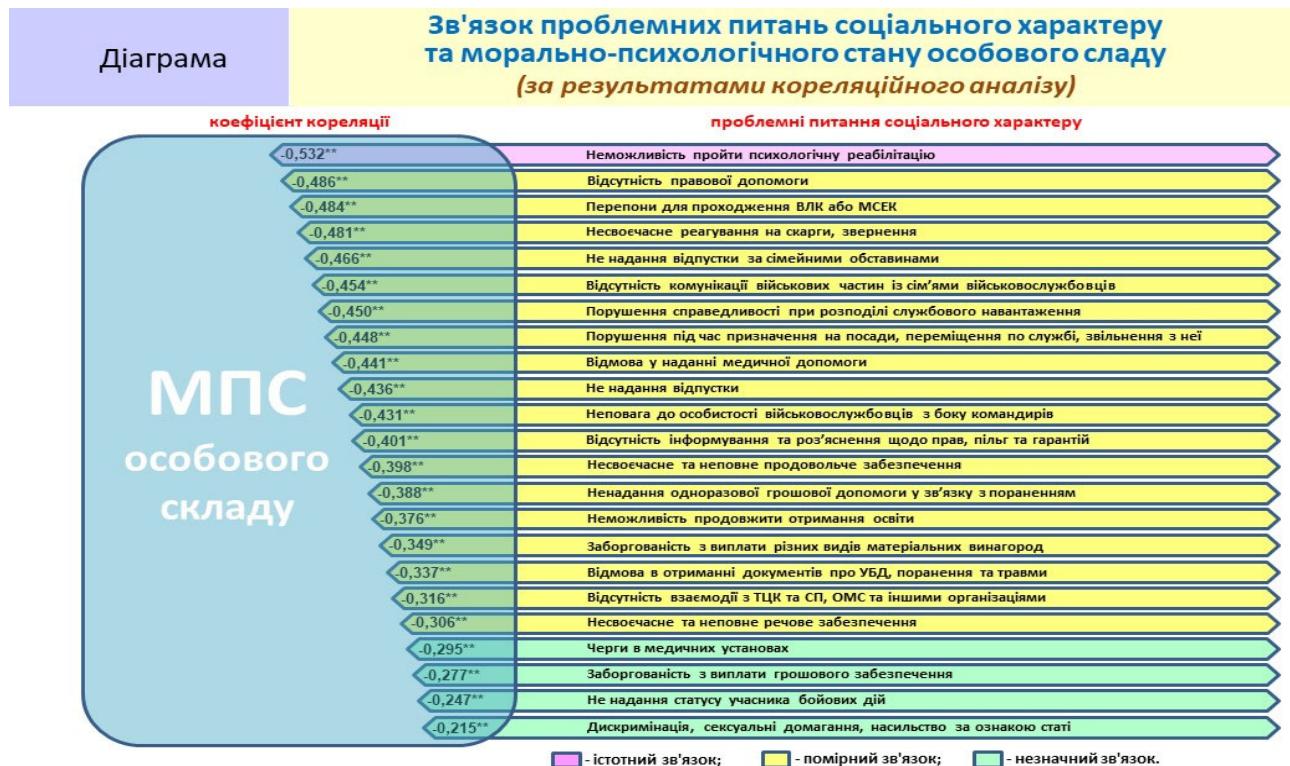

Рис. 1. Зв'язок проблемних питань соціального характеру та морально-психологічного стану особового складу (результати кореляційного аналізу)

Моніторинг соціальних процесів у військовій частині (підрозділі) – це тривалий, систематизований і структурований процес визначення рівня соціальної напруги у військових колективах. Структура моніторингу соціальних процесів містить: аналіз чинників морально-психологічного стану; виявлення осередків соціальної напруги, ведення соціального паспорту військової частини (підрозділу), організація роботи Call-центру тощо. Моніторинг та оцінювання соціального військового середовища може надати інформацію як щодо конкретного військовослужбовця, так і військового колективу загалом; визначити загальний стан проблем і потреб у військовій частині (підрозділі); сформулювати характеристику та визначити особливості функціонування окремих малих соціальних груп у військових колективах (їхня кількість, загальна характеристика, рівень задоволеності функціонуванням загальної системи соціального супроводу в підрозділі); рівень інформованості військовослужбовців та членів їхніх сімей про основні доступні соціальні послуги; визначити основні прорахунки у функціонуванні системи соціального супроводу та виробити пропозиції щодо вдосконалення існуючої системи соціального супроводу. Окремим важливим аспектом системи моніторингу є її спрямованість на формування об'єктивних та дієвих пропозицій для прийняття управлінських рішень щодо організації соціального супроводу у військовій частині (підрозділі).

Соціальна підтримка передбачає надання допомоги в отриманні належних виплат, сприяння в дотриманні соціальної справедливості; недопущення дискримінації за ознаками статі; робота з сім'ями військовослужбовців, у тому числі за стандартами "Family readiness" / надання інших соціальних послуг, що передбачені законодавством України. Соціальні послуги членам сімей військовослужбовців надаються в порядку, визначеному чинним законодавством України. Такі послуги можуть надаватись як

періодично, так і шляхом здійснення систематичного соціального супроводу. Основна умова – добровільність / згода на отримання зазначеної соціальної послуги.

Соціальна реадaptaція військовослужбовців та ветеранів – це скоординована діяльність органів місцевого самоврядування, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, представників військових частин (підрозділів), що спрямована на формування і розвиток у особи, що її потребує (військовослужбовців після тимчасової втрати працездатності, звільнені з військової служби військовослужбовців, учасники та ветерани війни та ін.) соціальної активності, гармонійних відносин із соціумом, створення позитивних передумов для успішної інтеграції в суспільство. Рівень соціальної реадaptaції насамперед залежить від ступеня соціальної відчуженості особистості та чинників, що призвели до цього. Для успішної інтеграції особистості у соціум можливе застосування медичної (у т. ч. лікувальної), оздоровчої, фізичної, професійної, освітньої реадaptaції як окремо, так і в поєднанні різних видів соціальної реадaptaції.

Організація й здійснення соціального супроводу насамперед передбачає визначення індивідуальних проблем і потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей. Можемо виділити такі основні підходи до визначення проблем і потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей:

1. *Адресна робота з персоналом, що потребує посиленої допомоги та підтримки.* Адресність – це надання соціальної допомоги з урахуванням матеріального стану та середньомісячного сукупного доходу, що підтверджується відповідними документами і перевіряється у ході обстеження матеріального стану особи чи осіб, у тому числі їхніх доходів. Основними способами визначення адресування соціальної допомоги є:

- перевірка та уточнення матеріального становища (допомога надається лише особам чи особі, чий рівень

добробуту, сформований за всіма можливими доходами, нижчий за визначену межу);

- врахування потреб соціально-демографічних груп чи категорій, які найбільше потребують допомоги;
- отримання допомоги на основі принципу самовизначення (особа сама вирішує, скористатись їй допомогою чи ні).

2. *Забезпечення роботи телефонів довіри, розгляд пропозицій, скарг і заяв громадян.* Основна мета – зниження рівня соціальної напруги, вирішення проблем та запитів військовослужбовців та членів їхніх сімей. Основні завдання:

- прийняття та реєстрація звернень;
- надання довідково-консультативної допомоги з питань, що належать до компетенції ЗС України;
- створення бази даних з відповідями на типові питання.

3. *Організація моніторингу соціальних процесів, попередження виникнення та нейтралізація осередків соціальної напруги.* Моніторинг соціальних процесів здійснюється з метою узагальнення соціальних відомостей про особовий склад для об'єктивного аналізу, вивчення факторів та чинників, які впливають на рівень соціальної стабільності. Моніторинг соціальних процесів здійснюється шляхом ведення у військових частинах та гарнізонах соціальних паспортів (Наказ МО України № 27 від 19.01.2016), проведення військово-соціологічних досліджень, збору та узагальнення статистичних даних щодо надання статусу учасника бойових дій, проходження служби військовослужбовцями, даних щодо заходів, необхідних для забезпечення пільг та соціальних гарантій при звільненні їх із військової служби.

4. *Організація і проведення цільових військово-соціологічних опитувань та досліджень.* Військово-соціологічне дослідження – це система послідовних методологічних, методичних і організаційно-технічних процедур для отримання об'єктивної та достовірної інформації про соціальні явища і процеси у військових частинах (підрозділах). Мета – визначення умов і факторів, які мають прямий та опосередкований вплив на морально-психологічний стан особового складу, формування та надання пропозицій / рекомендацій для усунення деструктивних чинників, стабілізація морально-психологічного стану особового складу. Дослідження проводяться на засадах добровільної участі. Інформація, одержана під час проведення досліджень, надається тільки в узагальненому вигляді, з дотриманням вимог щодо її конфіденційності та етичних норм для прийняття управлінських рішень вповноваженими посадовими особами. Результати досліджень оформляють у вигляді звітів або довідок-довідей.

Дискусія і висновки

Таким чином, соціальний супровід як оновлений напрям діяльності в загальній системі морально-психологічного забезпечення ЗС України засвідчив свою актуальність та потребу в розвитку, нарощуванні спроможностей. Докорінна трансформація управління соціальною роботою в ЗСУ, побудова ефективної вертикалі керівництва процесами моніторингу та своєчасного реагування на потреби особового складу засвідчила ряд прогалин. Зокрема, стосовно непокладеної на командирів (начальників) відповідальності за соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей, удосконалення системи роботи з підтримки персоналу. Зростаюча потреба

в реалізації набутих прав і гарантій учасників бойових дій у роботі з сім'ями військовослужбовців окреслила необхідність в реорганізації та оптимізації сил соціального супроводу, внесення змін до нормативної бази.

Основними завдання соціального супроводу військовослужбовців і членів їхніх сімей є захист соціальних норм та гарантій; запровадження інноваційних моделей роботи з персоналом; проведення заходів для зниження рівня соціальної напруги та стабілізації соціальної стабільності; систематичне дослідження соціальних процесів; створення передумов для формування та підтримання високої бойової активності особового складу; адаптація військовослужбовців до змінених умов, робота з сім'ями військовослужбовців (Беспалько, 2019, с. 6–10).

Внесок авторів: Олександр Джус – формування цілей і завдань дослідження, формальний аналіз, перегляд і редагування; Андрій Беспалько – концептуалізація, розроблення методології дослідження, оригінальна чернетка, програмне забезпечення; Дар'я Кравець – формальний аналіз, застосування методів для аналізу емпіричних даних дослідження, перегляд і редагування.

Список використаних джерел

- Беспалько, О.В. (2010). *Соціальне проектування*. Університет ім. Б. Грінченка, Інститут психології та соціальної педагогіки.
- Беспалько, А.О., & Шумейко А.П. (2019). Основи військово-соціальної роботи у Збройних Силах України й арміях провідних країн світу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*, 1(5), 6–10.
- Віщукаєва, К. М. (2017). *Соціальний супровід клієнта*. Видавництво Букаєв Вадим Вікторович.
- Герасименко, О.В., & Горбенко І.М. та ін. (2023). *Соціальний супровід військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей: практичні аспекти діяльності посадових осіб військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки*. (Ред.). В. Ключкова. НДЦ ГП ЗС України.
- Дідик, Н. Ф. (2018). Соціально-психологічна підтримка членів родин військовослужбовців як чинник впливу на морально-психологічний стан бійця під час виконання завдань у зоні АТО. *Український психологічний журнал*, 1(7), 41–57. <https://lib.iitta.gov.ua/711671/1/2041-57.pdf>
- Міністерство оборони України. (2014). *Про затвердження Інструкції з організації роботи із соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби у Збройних Силах України, та членів їх сімей* (Наказ від 31.12.2014 р. № 937). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-15#Text>
- Fellman, M. (1995). *Citizen Sherman: A life of William Tecumseh Sherman*. Lawrence: University of Kansas Press.

References

- Bezpalko, O.V. (2010). *Social design*. University named after B. Hrinchenko, Institute of Psychology and Soc. pedagogy [In Ukrainian].
- Bespalko, A.O., & Shumeiko, A.P. (2019). Basics of military and social work in the Armed Forces of Ukraine and the armies of the world's leading countries. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Social work*, 1(5), 6–10 [In Ukrainian].
- Didyk, N.F. (2018). Socio-psychological support of family members of servicemen as a factor influencing the morale-psychological state of a soldier during tasks in the ATO zone. *Ukrainian Psychological Journal*, 1(7), 41–57. <https://lib.iitta.gov.ua/711671/1/2041-57.pdf>
- Fellman, M. (1995). *Citizen Sherman: A life of William Tecumseh Sherman*. Lawrence: University of Kansas Press [In English].
- Gerasimenko, O.V., & Horbenko I.M. et al. (2023). *Social support of servicemen of the Armed Forces of Ukraine and their family members: practical aspects of the activities of officials of military units, territorial centers of recruitment and social support: methodical guide*. (Ed.). V. Klychkova. NDC of the State Department of the Armed Forces of Ukraine [In Ukrainian].
- Ministry of Defense of Ukraine. (2014). *On the approval of the Instructions on the organization of social security work for persons discharged from military service in the Armed Forces of Ukraine and their family members* (Order dated 12.31.2014 No. 937). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-15#Text>
- Vitsukaeva, K.M. (2017). *Social support of the client*. Bukaev Vadim Viktorovich publishing house [In Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 20.11.23

Прорецензовано / Revised: 27.11.23

Схвалено до друку / Accepted: 30.11.23

Oleksandr DZHUS, PhD (Polit.)
ORCID ID: 0000-0003-4572-6860
e-mail: aldzhus@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Andrii BESPALKO, PhD (Psychol.)
ORCID ID: 0000-0002-7941-9909
e-mail: m1halu4@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Daria KRAVETS, Lecturer
ORCID ID: 0000-0002-1980-3431
e-mail: daria_2211@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOCIAL SUPPORT OF SERVICEMEN AND THEIR FAMILY MEMBERS UNDER THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW

Background. The article is devoted to the issue of social support of servicemen and their family members under the conditions of the legal regime of martial law. The article examines the approaches of various scientists to the definition of the concept of "social support"; the main approaches to identifying problems and needs of personnel were discussed; in the context of the legal regime of martial law, the main types of social services that can be provided to servicemen and their family members are defined. As a result of a theoretical consideration of various scientific approaches to solving the problem of social support for servicemen and their family members under the legal regime of martial law, it can be stated that social support is an effective means of neutralizing a wide range of complex, unpredictable and dynamic destabilizing internal and external factors and is intended for work with different categories of citizens. Social support of servicemen and their family members is a long-term process aimed at the management and implementation of a wide range of programs and projects that promote and preserve the well-being of servicemen and their dependents in peacetime and in wartime. In the general system of moral and psychological support of the Armed Forces of Ukraine, we consider social support as an integral hierarchical structure that has a defined goal and task, a single methodical subordination.

Methods. Theoretical: analysis, generalization, comparison, systematization of scientific sources on the research problem – with the aim of theoretical analysis of the concept of "social support".

Results. Based on the results of the theoretical analysis of scientific sources on the proposed research problem, the essence and content of the concept of "social support" are defined, the structure and main tasks are identified. It has been established that the main tasks of social support for servicemen and their families in the Armed Forces of Ukraine are realized through the provision of services for social adaptation and readaptation, social support and systematic monitoring of social processes in the military environment.

Conclusions. The organization and implementation of social support primarily involves the identification of individual problems and needs of servicemen and their families. It should be noted that social work with servicemen and their families should be integrative in nature, with commanders of all levels and social workers playing a significant role in this regard. The goals of the modern system of social support for the personnel of the Armed Forces of Ukraine are to ensure social stability of military teams, reduce the level of social tension among family members of servicemen, and minimize the impact of destructive factors on the level of social well-being of servicemen and their families.

Keywords: Social support, social protection, social services, servicemen and their family members, martial law.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в прийнятті рішення про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.